

Zakazy dowodowe

Dowody nielegalne i dowody zebrane w sposób sprzeczny z ustawą, „owoce zatrutego drzewa”, pojęcie i rodzaje zakazów dowodowych, eliminowanie dowodów zebranych w sposób sprzeczny z ustawą

Zakazy dowodowe – pojęcie

- Zakaz dowodowy - norma prawna zabraniająca przeprowadzenia dowodu z określonych warunkach lub stwarzająca ograniczenia w uzyskiwaniu dowodów.

Najważniejsze powody wprowadzania zakazów dowodowych do procesu:

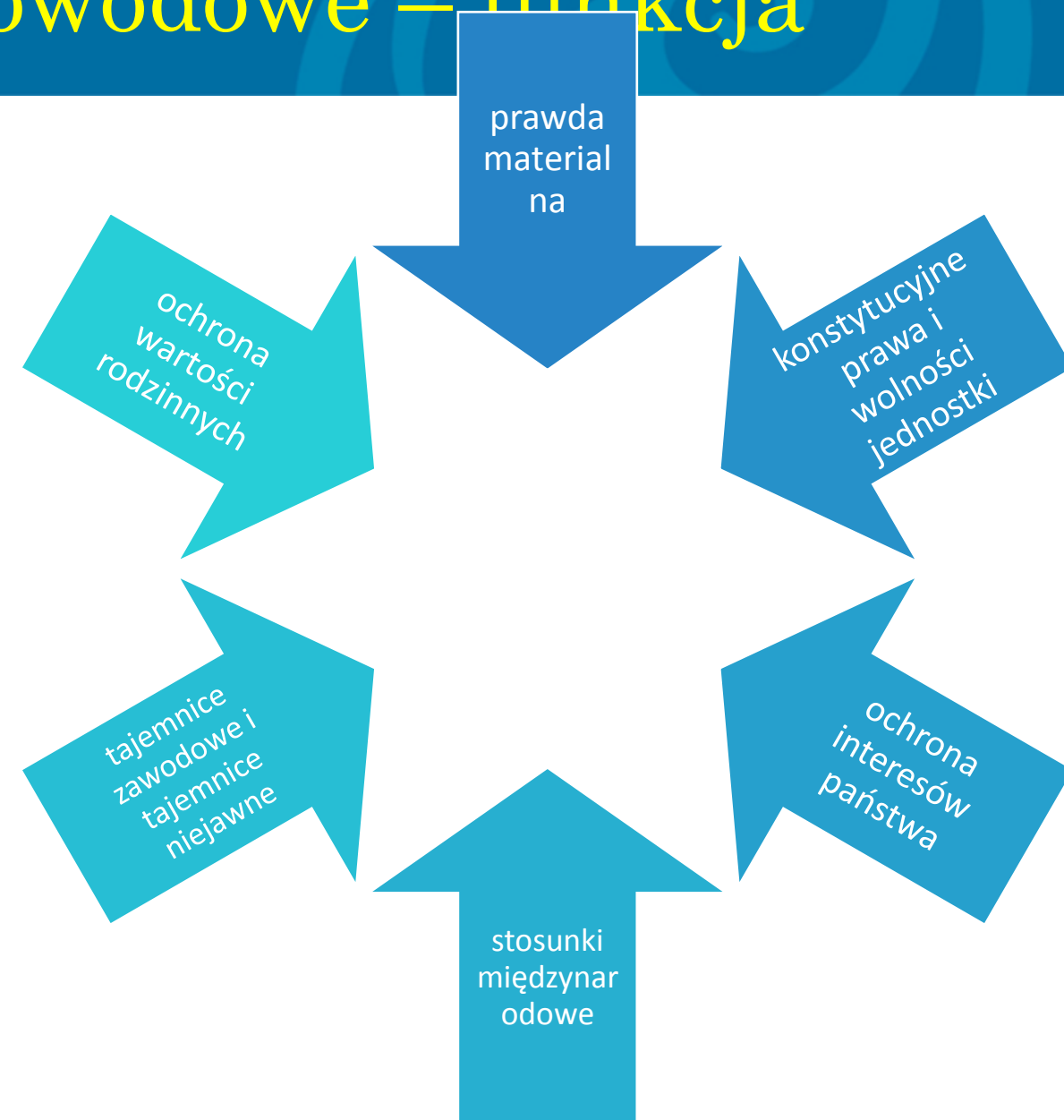
- ochrona godności człowieka oraz integralności jego ciała i mienia;
- ochrona ważnych interesów państwa;
- ochrona stosunków rodzinnych i bliskich związków świadka z innymi osobami;
- ochrona tajemnicy informacji niejawnych i zawodowych.

Rodzaj dobra chronionego przesądza o zakresie i intensywności zakazu dowodowego. Każdy zakaz dowodowy powoduje zmniejszenie szans wykrycia dowodu, a co za tym idzie jest odstępstwem od zasady prawdy materialnej.

Powinny być ustanawiane tylko wtedy, gdy jest to niezbędne w KPK.

Zakazy dowodowe – funkcja

- Zasada prawdy materialnej nie ma charakteru absolutnego – są wartości istotniejsze od interesu wymiaru sprawiedliwości i realizacji celów procesu.
- Nie wszystkie informacje możliwe do pozyskania będą mogły być wykorzystane w procesie.
 - czynność dowodowa przeprowadzona wbrew zakazom dowodowym nie może być podstawą rozstrzygnięcia.

Zakazy dowodowe – rodzaje

prof. Waltosia

- zakazy dowodzenia określonych faktów
 - zupełne i bezwarunkowe
 - zupełne i warunkowe
- zakazy dowodzenia za pomocą pewnych dowodów
 - warunkowe
 - bezwarunkowe
- zakazy stosowania określonych metod dowodzenia

prof. Grzegorczyka i prof. Tylmana

- zupełne
- niezupełne
- bezwzględne
 - zakaz przesłuchiwanie w charakterze świadka określonych osób
 - zakaz korzystania z niektórych innych niż świadek źródeł i środków dowodowych
 - zakazy związane z uzyskaniem oświadczenia dowodowego przy zastosowaniu niedopuszczalnych metod przesłuchania
- względne

Zakazy dowodowe

Fakty

1. zupełne i bezwarunkowe
2. zupełne i warunkowe

Dowody

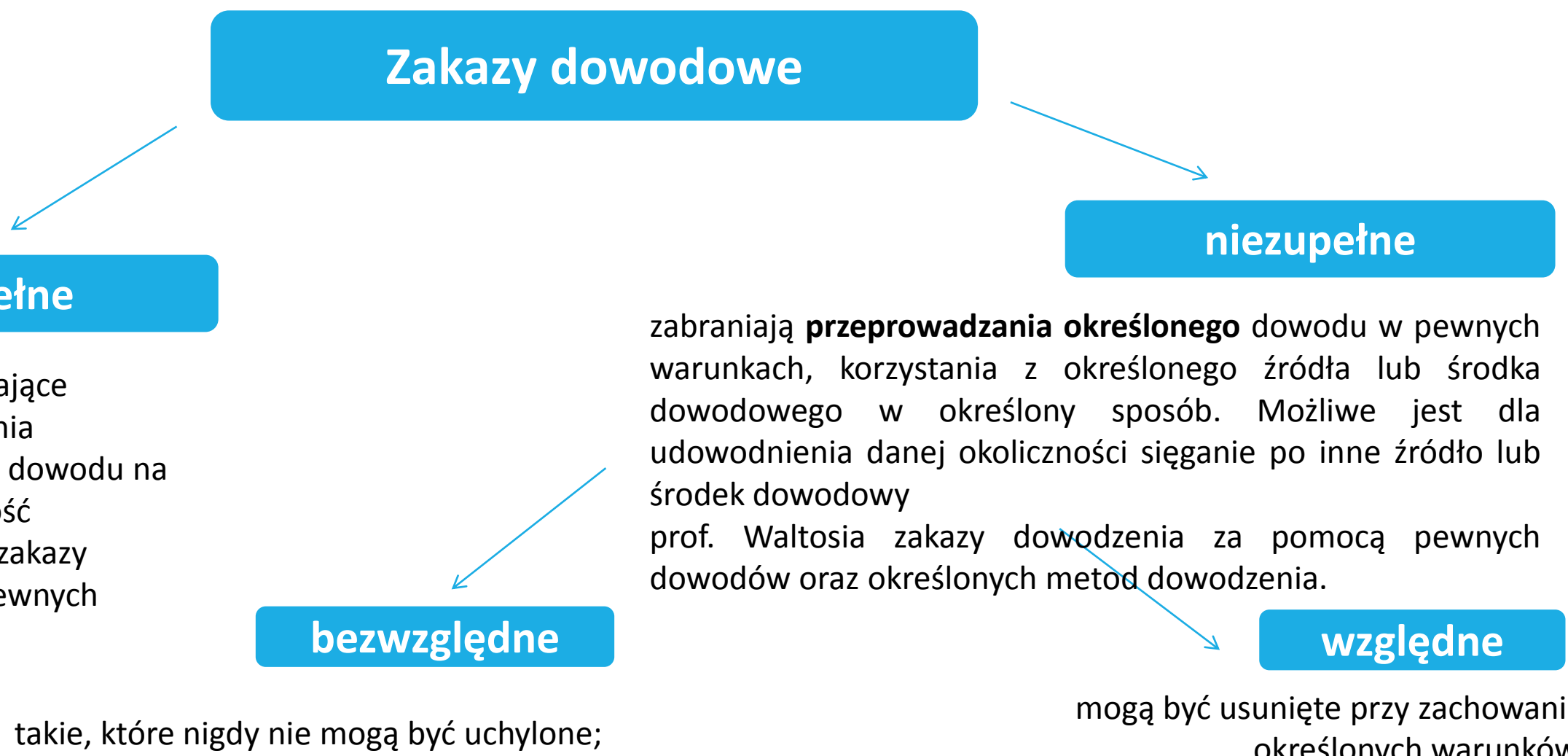
1. bezwarunkowe
2. warunkowe

Metody

Systematyka zakazów dowodowych wg. T. Grzegorczyka i J. Tylmana

Zakazy dowodowe


```
graph TD; A[Zakazy dowodowe] --> B[zupełne]; A --> C[niezupełne]; B --> D[bezwzględne]; B --> E[względne]; C --> D; C --> E;
```

zupełne

zakazy zabraniające
przeprowadzenia
jakiegokolwiek dowodu na
daną okoliczność
prof. Wąłtosia zakazy
dowodzenia pewnych
faktów

bezwzględne

takie, które nigdy nie mogą być uchylone;

niezupełne

zabraniają **przeprowadzania określonego** dowodu w pewnych warunkach, korzystania z określonego źródła lub środka dowodowego w określony sposób. Możliwe jest dla udowodnienia danej okoliczności sięganie po inne źródło lub środek dowodowy

prof. Wąłtosia zakazy dowodzenia za pomocą pewnych dowodów oraz określonych metod dowodzenia.

względne

mogą być usunięte przy zachowaniu
określonych warunków.

Zakazy dowodowe – systematyka i orzecznictwo

Systematyka zakazów dowodowych wg. prof. Waltosia i zgodnie z
podziałem wskazanym w podręczniku prof. Skorupki

Zakazy dowodzenia faktów

Zupełne i bezwarunkowe

Zupełne – niedopuszczalne dowodzenie określonych okoliczności jakimikolwiek środkami dowodowymi.

Bezwarunkowe – zakaz dowodowy nie może być uchylony pod żadnym warunkiem

Zupełne i warunkowe

Warunkowe - można uchylić po spełnieniu określonych warunków

Art. 179, 180, 225, 226 k.p.k.

Zakazy dowodzenia faktów zupełne i bezwarunkowe

1. Zakaz **ponownego dowodzenia przestępstwa**, prawomocnie osądzonego wcześniej, popełnionego przez oskarżonego, który teraz jest sędzony i którego podejrzewa się, że jest recydywistą
 - Recydywę ustala się na podstawie akt sprawy
 - Zasada *ne bis in idem*
2. Zakaz dowodzenia **prawa lub stosunku prawnego wbrew ustaleniom konstytucyjnego rozstrzygnięcia innego sądu**, które wiąże sąd karny (art. 8 § 2) np. rozwód – nie można dowodzić, że oskarżony jest w związku z małżeńskim, jeżeli istnieje prawomocne orzeczenie stwierdzające rozwód
3. **Zakaz dowodzenia treści zeznań świadka**, jeżeli skorzystał on z prawa do odmowy składania zeznań (art. 182) albo został zwolniony z obowiązku ich złożenia (art. 185) – art. 186
4. Zakaz dowodzenia **przebiegu narady i głosowania nad orzeczeniem** (108 § 1).
5. Zakaz dowodzenia okoliczności **objętych ochroną świadka koronnego**.

Zakazy dowodzenia faktów – zupełne i bezwarunkowe

- **Wyrok SA we Wrocławiu z 7.08.2013 r., II AKa 206/13**
 - Za orzeczenie konstytutywne można uznać tylko takie orzeczenie, które wywołuje skutek prawotwórczy w postaci całkowitej lub częściowej zmiany dotychczasowego stanu prawnego.
- **Wyrok SN z 22.01.2014 r., SNO 40/13**
 - (...) objęty z mocy art. 108 § 1 k.p.k. tajemnicą przebieg narady i głosowania nad orzeczeniem nie powinien być w ogóle przedmiotem dociekań i ustaleń sądu dyscyplinarnego, zarówno w drodze postępowania dowodowego bezpośrednio ukierunkowanego na wyjaśnienie tych kwestii, jak i w drodze pośrednich wnioskowań.

Zakres zakazu dowodowego z art. 186

- Wyrok SA w Katowicach z 18.03.2009 r., II AKa 62/08

- Nie sposób różnicować sytuacji, w której świadek odpowiednio pouczony o prawie odmowy składania zeznań z uprawnienia tego korzysta, od sytuacji, w której na skutek braku dbałości organu procesowego, albo rozmyślnego działania, z uprawnienia tego nie mógł skorzystać, pomimo, że przysługiwało mu ono. Mając na względzie wskazane argumenty, Sąd Apelacyjny opowiada się za trwałą eliminacją z materiału procesowego zeznań uzyskanych od osoby, która następnie w trybie art. 186 § 1 k.p.k. odmówiła ich składania, chyba, że jako wyłączny dysponent swojej woli, świadek podejmie decyzję, aby zeznawać, a tym samym w szczególnej sytuacji może umożliwić wykorzystanie materiału procesowego, który dostarczył zanim złożył oświadczenie, o jakim mowa w art. 186 § 1 k.p.k.
- Skutek odmowy składania zeznań na podstawie wymienionych przepisów, sięga wstecz, obejmując również zeznania odebrane bez stosownego pouczenia i eliminując je z materiału procesowego.

- Postanowienie SN z 30.06.2015 r., V KK 141/15

- Przepis art. 186 § 1 k.p.k. **nie ustanawia bezwzględnego zakazu przeprowadzenia dowodu, co do treści informacji przekazywanych innym osobom przez świadka korzystającego następnie z prawa do odmowy zeznań.** Zakazem tym objęta jest jedynie treść "uprzednio złożonego zeznania" oraz możliwość dokonania na jego podstawie ustaleń faktycznych. Wolno więc odtwarzać wypowiedzi osoby, która korzysta z prawa odmowy zeznań, jeżeli były one składane spontanicznie poza protokołem przesłuchania w charakterze świadka.

- Wyrok SA w Gdańsku z 29.01.2014 r., II AKa 333/13

- Przewidziany w art. 186 § 1 k.p.k. zakaz dowodowy **nie oznacza wyłączenia możliwości przesłuchiwania osób trzecich na okoliczności, o których zeznawała osoba,** która skorzystała następnie z prawa do odmowy zeznań, nawet gdy są to świadkowie ze słuchu, czerpiący swoje informacje od tego, który skorzystał z uprawnienia wskazanego w przepisie art. 182 § 1 k.p.k.

- ALE...

Wyrok SA w Krakowie z 17.11.2011 r., II AKa 220/11

Świadek, który skorzysta z prawa odmowy zeznań, **przestaje w sprawie istnieć jako osobowe źródło dowodowe**. Żadne jego wypowiedzi nie mogą być w procesie odtworzone, bez względu na to jak zostały utrwalone, czy to za pomocą protokołu, taśmy magnetofonowej, filmu, fotografii czy innych środków (utrważeń audiowizualnych). Wszelkie próby odtworzenia tych zeznań, zarówno za pomocą świadków jak urządzeń technicznych, są obejściem ustawy. Dopuszczenie możliwości odtwarzania wypowiedzi lub zachowań takiej osoby nie dotyczy jej zeznań, ale wypowiedzi poza procesem.

Zakazy dowodzenia faktów zupełne i warunkowe

- **Art. 179 k.p.k.** → zakaz dowodzenia okoliczności, które są informacją niejawną o klauzuli **tajne lub ściśle tajne**
 - Z tajemnicy może zwolnić **uprawniony organ przełożony** (§ 1)
 - Wniosek do naczelnego organu administracji rządowej kieruje sąd lub prokurator (§ 3)
 - Zwolnienia z zachowania tajemnicy można odmówić tylko wtedy, gdyby złożenie zeznania wyrządzić mogło poważną szkodę państwu (§ 3)

Art. 180 § 1 k.p.k. → osoby obowiązane do zachowania w tajemnicy informacji, które są informacją niejawną o klauzuli **zastrzeżone lub poufne** oraz **tajemnicy związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji** mogą odmówić składania zeznań

- **Sąd lub prokurator (w postępowaniu przygotowawczym)** mogą zwolnić z tajemnicy
- Wyrok TK z 13 grudnia 2011 r., K 33/08
- Na postanowienie o zwolnieniu z tajemnicy **przysługuje zażalenie**

Zakazy dowodzenia faktów

Zupełne i warunkowe

Art. 180 § 2 k.p.k. – tajemnica adwokacka, notarialna, radcy prawnego, doradcy podatkowego, lekarska, dziennikarska lub statystyczna

- Może zwolnić **tylko sąd** i **tylko wtedy**, gdy
 - jest to niezbędne dla dobra wymiaru sprawiedliwości a okoliczność nie może być ustalona na podstawie innego dowodu
- W postępowaniu przygotowawczym → prokurator składa wniosek o zwolnienie z tajemnicy do sądu;
Rozpoznanie wniosku – w ciągu 7 dni na posiedzeniu niejawnym
- Na postanowienie sądu przysługuje zażalenie

- Art. 6. Prawa o adwokaturze

- 1. Adwokat obowiązany jest zachować w tajemnicy wszystko, o czym dowiedział się w związku z udzielaniem pomocy prawnej.
- 2. Obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej nie może być ograniczony w czasie.
- 3. Adwokata nie można zwolnić od obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej co do faktów, o których dowiedział się udzielając pomocy prawnej lub prowadząc sprawę.
- 4. Obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej nie dotyczy informacji udostępnianych na podstawie przepisów ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (Dz. U. z 2016 r. poz. 299 i 615) - w zakresie określonym tymi przepisami.

- art. 3 ustawy o radcach prawnych

- 3. *Radca prawny* jest obowiązany zachować w tajemnicy wszystko, o czym dowiedział się w związku z udzieleniem pomocy prawnej.
- 4. Obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej nie może być ograniczony w czasie.
- 5. *Radca prawny* nie może być zwolniony z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej co do faktów, o których dowiedział się udzielając pomocy prawnej lub prowadząc sprawę.
- 6. Obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej nie dotyczy informacji udostępnianych na podstawie przepisów ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (Dz. U. z 2014 r. poz. 455 oraz z 2015 r. poz. 1223) - w zakresie określonym tymi przepisami.

- Naczelna Rada Adwokacka – w odpowiedzi na projekty nowelizacji kpc i kpk, łagodzące wymogi zwolnienia adwokata z tajemnicy adwokackiej – podjęła niedawno ważne uchwały.
- 1. Uchwała nr 44/2018 Naczelnej Rady Adwokackiej z 9.06.2018 r. → dot. zmian w kpc
(http://www.adwokatura.pl/admin/wgrane_pliki/file-uchwala-nr-44-2018-23460.pdf)
- 2. Uchwała nr 89/2018 Prezydium Naczelnej Rady Adwokackiej z 2.10.2018 r. → dot. zmian w kpk
(http://www.adwokatura.pl/admin/wgrane_pliki/file-uchwala-nr-892018-24986.pdf)

Uchwała nr 89/2018 Prezydium Naczelnej Rady Adwokackiej z 2.10.2018 r.

- Prezydium Naczelnej Rady Adwokackiej negatywnie ocenia zamierzenia legislacyjne dotyczące zmiany zasad ochrony tajemnicy zawodowej (m.in. adwokackiej, dziennikarskiej, lekarskiej, radcy prawnego) zawarte w projekcie zmian kodeksu postępowania karnego, które upoważniać będą prokuratora do uchylenia tej tajemnicy.
- W demokratycznych systemach prawnych uchylenie tajemnicy zawodowej jest wyłączną kompetencją niezawisłego sądu, a nie prokuratora. Tego typu zmiany godzą w podstawowe prawa obywateli, w tym konstytucyjnie gwarantowane prawo do prywatności i prawo do sądu. Tajemnica zawodowa chroni bowiem jednostkę korzystającą z pomocy osoby wykonującej zawód zaufania publicznego. Nie jest żadnym przywilejem grup zawodowych. Prace legislacyjne w tym zakresie należy uznać za działania zmierzające do eliminacji gwarancji procesowych, co musi spotykać się ze zdecydowanym sprzeciwem.
- Prezydium NRA apeluje w związku z powyższym o zaniechanie prac legislacyjnych w tym zakresie, gdyż godzą one w dobrze pojęty interes publiczny i prawa jednostki.

Art. 18. Prawa o notariacie

§ 1. Notariusz jest obowiązany zachować w tajemnicy okoliczności sprawy, o których powziął wiadomość ze względu na wykonywane czynności notarialne.

§ 2. Obowiązek zachowania tajemnicy trwa także po odwołaniu notariusza.

§ 3. Obowiązek zachowania tajemnicy ustaje, gdy notariusz składa zeznania jako świadek przed sądem, chyba że ujawnienie tajemnicy zagraża dobru państwa albo ważnemu interesowi prywatnemu. W tych wypadkach od obowiązku zachowania tajemnicy może zwolnić notariusza Minister Sprawiedliwości.

§ 4. Obowiązek zachowania tajemnicy nie dotyczy informacji udostępnianych na podstawie przepisów ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (Dz. U. z 2016 r. poz. 299 i 615) - w zakresie określonym tymi przepisami.

Postanowienie SA w Katowicach z 5.08.2015 r., II AKz 443/15

- Nie są objęte tajemnicą adwokacką wszystkie te informacje, jakie pozostają w posiadaniu adwokata, a **jedynie te, o których wiadomość powziął wykonując swój zawód.**
- W rezultacie oznacza to, że z uwagi na wielość ról społecznych w jakich dana osoba może występować w obrocie prawnym, **starannego oddzielenia wymagają przypadki, kiedy występuje ona jako adwokat - realizując określone ustawowo zadania adwokata - a kiedy zaś uczestniczy w obrocie prawnym - zachowując jednak tytuł zawodowy, a nawet posługując się nim - jednakże nie realizując tej roli.** Co zatem istotne, kryterium, które winno być brane pod uwagę przy rozstrzyganiu omawianej kwestii, **nie może sprowadzać się do ustaleniu tytułu zawodowego, jakim dana osoba posłużyła się przy dokonaniu danej czynności, a winno odwoływać się do istoty czynności jaką wówczas przedsięwzięła.**

- Art. 40. 1. Lekarz ma obowiązek zachowania w tajemnicy informacji związanych z pacjentem, a uzyskanych w związku z wykonywaniem zawodu.
- 2. Przepisu ust. 1 nie stosuje się, gdy:
 1. tak stanowią ustawy;
 2. badanie lekarskie zostało przeprowadzone na żądanie uprawnionych, na podstawie odrębnych ustaw, organów i instytucji; wówczas lekarz jest obowiązany poinformować o stanie zdrowia pacjenta wyłącznie te organy i instytucje;
 3. zachowanie tajemnicy może stanowić niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia pacjenta lub innych osób;
 4. pacjent lub jego przedstawiciel ustawowy wyraża zgodę na ujawnienie tajemnicy, po uprzednim poinformowaniu o niekorzystnych dla pacjenta skutkach jej ujawnienia;
 5. zachodzi potrzeba przekazania niezbędnych informacji o pacjencie lekarzowi sądowemu;
 6. zachodzi potrzeba przekazania niezbędnych informacji o pacjencie związanych z udzielaniem świadczeń zdrowotnych innemu lekarzowi lub uprawnionym osobom uczestniczącym w udzielaniu tych świadczeń.
- 2a. W sytuacjach, o których mowa w ust. 2, ujawnienie tajemnicy może nastąpić wyłącznie w niezbędnym zakresie. W sytuacji, o której mowa w ust. 2 pkt 4, zakres ujawnienia tajemnicy może określić pacjent lub jego przedstawiciel ustawowy.
- 3. Lekarz, z zastrzeżeniem sytuacji, o których mowa w ust. 2 pkt 1-5, jest związany tajemnicą również po śmierci pacjenta, **chyba że zgodę na ujawnienie tajemnicy wyrazi osoba bliska** w rozumieniu art. 3 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta. Osoba bliska wyrażająca zgodę na ujawnienie tajemnicy może określić zakres jej ujawnienia, o którym mowa w ust. 2a.
- 3a. Zwolnienia z tajemnicy lekarskiej, o którym mowa w ust. 3, nie stosuje się, jeśli ujawnieniu tajemnicy sprzeciwi się inna osoba bliska w rozumieniu art. 3 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta.
- 4. Lekarz nie może podać do publicznej wiadomości danych umożliwiających identyfikację pacjenta bez jego zgody.

Postanowienie SA w Katowicach z 19 VI 2013 r. (II AKz 303/13)

Doniosłość społeczna zawodów objętych przepisem art. 180 § 2 k.p.k. sprawia, że **decyzja o zwolnieniu z tajemnicy zawodowej nie może być traktowana jak formalność**. Należy zatem starannie rozważyć okoliczności konkretnej sprawy i podejmować decyzję o zwolnieniu z obowiązku zachowania tajemnicy **tylko wtedy, gdy ujawnienie okoliczności objętych tą tajemnicą jest rzeczywiście nieodzowne dla zapewnienia prawidłowego orzekania, gdyż brak jest w tym przedmiocie innych, wystarczających dowodów**.

Już we wniosku prokurator powinien wskazać na istnienie przesłanek warunkujących wydanie pozytywnego rozstrzygnięcia w zakresie zwolnienia z tajemnicy zawodowej. Obowiązkiem wnioskodawcy jest zatem podanie na jakiej podstawie faktycznej wywodzi, że zwolnienie z tajemnicy jest niezbędne dla wymiaru sprawiedliwości, a okoliczności nie można ustalić na podstawie innych dowodów. Sąd w takiej sytuacji jest zobowiązany zweryfikować takie twierdzenie opierając się na przedstawionych mu dowodach.

Postanowienie SA w Katowicach z 13 IV 2011 r. (II AKz 232/11)

- Decyzja o zwolnieniu z obowiązku tajemnicy służbowej notariusza nie może mieć jedynie na celu nadanie śledztwu kierunku, **a prowadzić ma wyłącznie do udowodnienia w miarę dokładnie określonego faktu.**

Postanowienie SA we Wrocławiu 4 XI 2010 r. (II AKz 588/10)

- Funkcją zakazów związanych z tajemnicami zawodu adwokata, radcy prawnego, notariusza, lekarza, dziennikarza nie jest ochrona interesów osób, które te zawody wykonują, lecz nade wszystko **ochrona osób, które w zaufaniu do publicznych funkcji adwokata, radcy prawnego, notariusza, lekarza, dziennikarza powierzają im wiedzę o faktach, z którą nie chcą na ogół dzielić z innymi osobami.** Gwarancja zachowania informacji w tajemnicy jest podstawą wzajemnego zaufania i warunkiem swobodnego wykonywania wyżej wskazanych zawodów.
- Sąd **nie może uchylić** tajemnicy radcowskiej **blankietowo** i **objąć tą decyzją wszelkie dokumenty zawarte w zabezpieczonym zbiorze**, lecz może to uczynić **jedynie wobec tych dokumentów, które zawierają informacje dotyczące konkretnego przedmiotu objętego postępowaniem** (konkretnych faktów, które mogą być istotne dla rozstrzygnięcia. To prokurator ma kierując do sądu wnioski o uchylenie tajemnicy wskazać te dokumenty i uwiarygodnić, że zawierają właśnie takie informacje.

Zakazy dowodzenia faktów

Zupełne i warunkowe

Art. 180 § 3 – 5 k.p.k. – tajemnica dziennikarska

Może zwolnić tylko sąd i **tylko wtedy**, gdy jest to niezbędne dla dobra wymiaru sprawiedliwości a okoliczność nie może być ustalona na podstawie innego dowodu.

Zwolnienie **nie może dotyczyć**:

1. danych umożliwiających identyfikację autora materiału prasowego (tzw. anonimów);
 2. osób udzielających informacji opublikowanych lub przekazanych do opublikowania, jeżeli osoby te zastrzegły nieujawnianie tych danych
- Art. 180 § 3 k.p.k. nie stosuje się w przypadku przestępstw, o których mowa w art. 240 § 1 k.k. (zabójstwo, zamach itp.)

Art. 15.1. Autorowi materiału prasowego przysługuje prawo zachowania w *tajemnicy* swego nazwiska.

2. Dziennikarz ma obowiązek zachowania w *tajemnicy*:

1) danych umożliwiających identyfikację autora materiału prasowego, listu do redakcji lub innego materiału o tym charakterze, jak również innych osób udzielających informacji opublikowanych albo przekazanych do opublikowania, jeżeli osoby te zastrzegły nieujawnianie powyższych danych,

2) wszelkich informacji, których ujawnienie mogłoby naruszać chronione prawem interesy osób trzecich.

3. Obowiązek, o którym mowa w ust. 2, dotyczy również **innych osób zatrudnionych w redakcjach, wydawnictwach prasowych i innych prasowych jednostkach organizacyjnych.**

Art. 16 – zwolnienie z tajemnicy

1. Dziennikarz jest zwolniony od zachowania *tajemnicy* zawodowej, o której mowa w art. 15 ust. 2, w razie gdy informacja, materiał prasowy, list do redakcji lub inny materiał o tym charakterze dotyczy przestępstwa określonego w art. 254 Kodeksu karnego albo autor **lub osoba przekazująca taki materiał wyłącznie do wiadomości dziennikarza wyrazi zgodę na ujawnienie jej nazwiska lub tego materiału.**

2. Zwolnienie, o którym mowa w ust. 1, dotyczy również innych osób zatrudnionych w redakcjach, wydawnictwach prasowych i innych prasowych jednostkach organizacyjnych.

3. Redaktor naczelny powinien być w niezbędnych granicach poinformowany o sprawach związanych z *tajemnicą* zawodową dziennikarza; powierzona mu informację albo inny materiał może ujawnić jedynie w wypadkach określonych w ust. 1.

Postanowienie SN z 15 XII 2004 r., III KK 278/04

Istnieje wprawdzie bezwzględny zakaz zwalniania dziennikarza od obowiązku zachowania tajemnicy dziennikarskiej w zakresie danych, o jakich mowa w art. 180 § 3 k.p.k., **ale nie oznacza on, że nie można przesłuchać dziennikarza na te okoliczności, jeżeli on sam nie zasłania się tajemnicą dziennikarską i chce takie zeznania złożyć.** Sąd nie może zwolnić dziennikarza z tajemnicy w tym zakresie, może natomiast przesłuchać go na okoliczności objęte tą tajemnicą, jeżeli dziennikarz sam chce złamać wiążącą go tajemnicę dziennikarską

**Dziennikarz nie może sam się zwolnić z tajemnicy
dziennikarskiej!**

Postanowienie SN z 20 X 2005 r., II KK 184/05

W przepisie art. 180 § 3 k.p.k. wyrażony jest tzw. bezwzględny zakaz dowodowy, a skoro tak, to sam fakt braku powołania się przez dziennikarza na tzw. tajemnicę anonimatów nie może przesądzać o prawidłowości postępowania sądu, który przesłuchuje dziennikarza na okoliczności objęte anonimatem. Zdaniem składu orzekającego w niniejszej sprawie, wbrew pogładowi wyrażonemu przez Sąd Najwyższy w jednym z orzeczeń, **dziennikarz de lege lata nie może się "sam zwolnić" z tajemnicy dziennikarskiej** ("nie zasłaniać się tajemnicą dziennikarską"), co rzekomo miałoby sprawić, że dopuszczalne staje się przesłuchanie takiego świadka na okoliczności objęte tajemnicą dziennikarską. Rzecz bowiem w tym, że zarówno ustawa "profesjonalna", statuująca instytucję tajemnicy związanej z wykonywaniem zawodu, jak też najściślej z nią skorelowana (w zakresie dopuszczalności zwolnienia dziennikarza od obowiązku dochowania tajemnicy dziennikarskiej w postępowaniu karnym, gdy zeznaje on jako świadek) ustawa karna procesowa **nie dopuszczają takiej ewentualności**, choć kwestie związane z tajemnicą dziennikarską zostały w obu tych aktach prawnych uregulowane nader szczegółowo, enumeratywnie wyliczając sytuacje, w których dopuszczalne jest zwolnienie dziennikarza od obowiązku zachowania w tajemnicy danych umożliwiających identyfikację informatorów prasowych.

Art. 225 k.p.k.

- § 1. Jeżeli kierownik instytucji państwowej lub samorządowej albo też osoba, u której dokonano zatrzymania rzeczy lub u której przeprowadza się przeszukanie, oświadczy, że wydane lub znalezione przy przeszukaniu pismo lub inny dokument **zawiera informacje niejawne lub wiadomości objęte tajemnicą zawodową lub inną tajemnicą prawnie chronioną albo ma charakter osobisty**, organ przeprowadzający czynność przekazuje niezwłocznie pismo lub inny dokument **bez jego odczytania prokuratorowi lub sądowi** w opieczętowanym opakowaniu
 - Tryb ten odnosi się również do znalezionej w toku przeszukania dokumentacji psychiatrycznej (§ 4)
 - Nie obowiązuje w stosunku do pism lub innych dokumentów, które zawierają informacje niejawne o klauzuli zastrzeżone lub poufne albo dotyczą tajemnicy zawodowej lub innej tajemnicy prawnie chronionej, jeżeli **ich posiadaczem jest osoba podejrzana o popełnienie przestępstwa**

Art. 225 § 3 k.p.k.

Jeżeli **obrońca** lub inna osoba, od której żąda się wydania rzeczy lub u której dokonuje się przeszukania, oświadczy, że wydane lub znalezione w toku przeszukania pisma lub inne **dokumenty obejmują okoliczności związane z wykonywaniem funkcji obrońcy**, organ dokonujący czynności pozostawia te dokumenty wymienionej osobie bez zapoznawania się z ich treścią lub wyglądem. Jeżeli jednak oświadczenie osoby nie będącej obrońcą budzi wątpliwości, organ dokonujący czynności przekazuje te dokumenty z zachowaniem rygorów określonych w § 1 sądowi, który po zapoznaniu się z dokumentami zwraca je w całości lub w części, z zachowaniem rygorów określonych w § 1, osobie, od której zabrano, albo wydaje postanowienie o ich zatrzymaniu do celów postępowania.

Zakazy dowodzenia faktów

Zupełne i warunkowe

Art. 226 k.p.k.. W kwestii wykorzystania dokumentów zawierających **niejawne lub tajemnicę zawodową**, jako dowodów w postępowaniu karnym odpowiednio zakazy i ograniczenia określone w art. 178-181. Jednakże w postępowaniu przygotowawczym o wykorzystaniu, jako dowodów, dokumentów zawierających tajemnicę lekarską decyduje prokurator.

Czyli:

- Dokumenty zawierające informacje niejawne o klauzuli tajne lub ściśle tajne (art. 179 k.p.k.) → uprawniony organ przełożony na wniosek sądu lub prokuratora
- Dokumenty zawierające informacje niejawne o klauzuli zastrzeżone lub poufne; związane z wykonywaniem zawodu lub funkcji (art. 180 § 1 k.p.k. → sąd lub prokurator
- Dokumenty zawierające informacje obejmujące tajemnicę adwokacką, notarialną itp. (art. 180 § 2 k.p.k.) → **tylko sąd**, jeżeli jest to niezbędne dla dobra wymiaru sprawiedliwości a okoliczność nie może być ustalona na podstawie innego dowodu

Tajemnica lekarska w postępowaniu przygotowawczym → prokurator

- Tajemnica dziennikarska (art. 180 § 3 k.p.k.) → tylko sąd po spełnieniu przesłanek z art. 180 § 2 i 3 k.p.k

Tajemnice z art. 179 – 180

Tajemnica
niejawna tajne i
ściśle tajne (art.
179)

- **uprawniony organ przełożony** na wniosek sądu lub prokuratora
- odmowa: gdy zwolnienie z tajemnicy wyrządziłoby poważną szkodę państwu

tajemnica
dziennikarska (art.
180 § 3 – 5)

→
tzw. anonimát, zwolnienie z tajemnicy nie może dotyczyć informacji o autorach materiału prasowego/osobach udzielających informacji

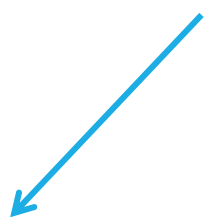
tajemnica adwokacka,
radcowska, notarialna, lekarska
(art. 180 § 2)

- **tylko sąd** na wniosek prokuratora
- **gdy** jest to niezbędne dla dobra wymiaru sprawiedliwości, a okoliczność nie może być ustalona na podstawie innego dowodu

tajemnica o klauzuli zastrzeżone i poufne
oraz związana z wykonywaniem zawodu lub
funkcji (art. 180 § 1)

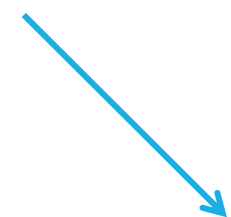
- sąd lub prokurator
- „dla dobra wymiaru sprawiedliwości”

Zakazy dowodzenia za pomocą określonych środków i źródeł dowodowych

Bezwarunkowe

1. art. 178 pkt. 1 k.p.k.
2. art. 178 pkt. 2 k.p.k.
3. art. 178a k.p.k.
4. art. 196 § 1 k.p.k.
5. art. 199 k.p.k.
6. art. 52 ust. 1 ustawy z 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego

Warunkowe

zakaz przesłuchiwania świadków, z:

1. art. 182 k.p.k.
2. art. 185 k.p.k.
3. art. 582 § 1 k.p.k.

świadek może nie skorzystać z przysługującego mu uprawnienia – dlatego warunkowe

Bezwarunkowe

1. Przesłuchiwanie jako świadka obrońcy albo adwokata lub radcy prawnego udzielającego pomocy zatrzymanemu co do faktów, o których dowiedział się udzielając porady prawnej lub prowadząc sprawę (art. 178 pkt. 1 k.p.k.)
 - Konsekwencja prawa do obrony → art. 42 ust. 2 Konstytucji
2. Przesłuchiwanie jako świadka duchownego co do faktów, o których dowiedział się przy spowiedzi (art. 178 pkt. 2 k.p.k.)
 - Konsekwencja prawa do wolności wyznania
3. Przesłuchiwanie jako świadka mediatora, co do faktów, o których dowiedział się od oskarżonego lub pokrzywdzonego prowadząc postępowanie mediacyjne, z wyłączeniem informacji o przestępstwach z art. 240 § 1 k.k. (art. 178a k.p.k.)

Zakazy dowodzenia za pomocą określonych środków dowodowych

3. Zakaz powoływania jako biegłych osób, o których mowa w art. 196 § 1 k.p.k.
4. Zakaz wykorzystania w procesie złożonego wobec biegłego albo wobec lekarza udzielającego pomocy medycznej oświadczenia oskarżonego co do zarzucanego mu czynu (art. 199 k.p.k. Ważne! → Art. 199a k.p.k.)
5. Zakaz przesłuchiwania osób zobowiązanych do zachowania tajemnicy w zakresie ochrony zdrowia psychicznego jako świadków na okoliczność przyznania się osoby z zaburzeniami psychicznymi do popełnienia czynu zabronionego pod groźbą kary (art. 52 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego)

Zakazy dowodzenia za pomocą określonych źródeł dowodowych bezwarunkowe

Wyrok SN z 24 I 2008 r. (V KK 230/07)

Z art. 199 k.p.k. złożone wobec biegłego albo wobec lekarza, udzielającego pomocy medycznej, oświadczenia oskarżonego, dotyczące zarzucanego mu czynu, **nie mogą stanowić dowodu (...)** niezależnie od ich treści. Wskazać trzeba, że w tym zakresie lekarz **nie może zostać zwolniony z tajemnicy lekarskiej na podstawie art. 180 § 2 k.p.k., gdyż art. 199 k.p.k. stanowi lex specialis.** Oświadczenie złożone wobec lekarza nie może stanowić dowodu także wówczas, gdy złożone zostało przed formalnym postawieniem sprawcy w stan podejrzenia.

Wyrok SN z 28 VI 2012 r. (III KK 366/11)

(...) Chodzi o przypadki **udzielania tej pomocy samemu oskarżonemu a nie innym osobom np. pokrzywdzonemu.** Oświadczenia sprawcy czynu zabronionego chroni zakaz dowodowy bez względu na to, czy przedstawiono mu zarzut jego popełnienia czy nie. Reguła określona w art. 199 k.p.k. nie stoi na przeszkodzie przesłuchaniu w charakterze świadka lekarza, który na miejscu zdarzenia udzielał pomocy medycznej pokrzywdzonemu lub innym osobom.

Wyrok SA w Szczecinie z 18.02.2015 r., II AKa 270/14

Ani osoba wnioskodawcy, ani kierunek przesłuchania (na korzyść oskarżonego) nie pozwalają na obejście zakazu dowodowego (art. 178 pkt 1).

Wyrok SA w Katowicach z 21 X 2013 r. (II AKa 334/13)

Przepis art. 199 k.p.k. nie zawiera wyraźnie i wprost sformułowanego bezwzględnego zakazu dowodowego, który dotyczyłby pielęgniarzki udzielającej oskarżonemu, czy podejrzanemu, pomocy medycznej. Niemniej jednak, wydaje się, że tenże zakaz dowodowy winien obejmować także wszelkie oświadczenia składane pielęgniarzkom w trakcie udzielania przez nie pomocy medycznej oskarżonemu, bądź podejrzanemu, a nawet osobie, która jeszcze takiego statusu w procesie nie uzyskała. (...) Wówczas to m.in. **pielęgniarka**, co wynika wprost z ustawy o zawodzie pielęgniarzki i położnej, zobowiązana jest do sporządzenia stosownej dokumentacji i samodzielnego udzielenia w określonym zakresie świadczeń zapobiegawczym (...). **Możliwość przesłuchania pielęgniarzki na okoliczność złożonych przez oskarżonego oświadczeń dotyczących zarzucanego mu czynu, stanowiłaby bez wątpienia obejście bezwzględnego zakazu dowodowego przewidzianego w art. 199 k.p.k., choć dotyczy on wyłącznie lekarzy i biegłych.**

Zakazy dowodzenia za pomocą określonych środków dowodowych

Warunkowe

1. Zakaz przesłuchiwania w charakterze świadka, który skorzystał z prawa do odmowy zeznań (art. 182 k.p.k.)
 - osoby najbliższe – art. 115 § 11 k.k. - ochrona wartości rodzinnych
 - Osobą najbliższą jest małżonek, wstępny, zstępny, rodzeństwo, powinowaty w tej samej linii lub stopniu, osoba pozostająca w stosunku przysposobienia oraz jej małżonek, a także osoba pozostająca we wspólnym pożyciu
 - świadek, który w odrębnej sprawie jest oskarżony o współudział w przestępstwie objętym postępowaniem - konsekwencja prawa do nieobciążania się
2. Zakaz przesłuchiwania świadka, który złożył wniosek o zwolnienie od złożenia zeznania, gdyż pozostaje z oskarżonym w szczególnie bliskim stosunku osobistym i którego organ procesowy zwolnił z tego obowiązku (art. 185 k.p.k.)
 - szczególnie bliski stosunek osobisty – inny niż wynikający z pokrewieństwa, powinowactwa, małżeństwa czy określony w art. 182 k.p.k., ale silnie łączący osobę, która ma być przesłuchana w charakterze świadka z oskarżonym np.: posiadanie wspólnego dziecka
3. Zakaz przesłuchiwania osób korzystających z immunitetu dyplomatycznego, chyba, że wyrażą na to zgodę (art. 581 § 1 k.p.k.) oraz osób objętych immunitetem konsularnym, w zakresie okoliczności, na które rozciąga się immunitet, chyba, że wyrażą zgodę na przesłuchanie (art. 582 § 1 k.p.k.);
 - Ważne! Art. 191 § 2 k.p.k. – trzeba pouczyć świadka o przysługujących mu uprawnieniach (+ art. 300 § 3)

Wyrok SA we Wrocławiu z 13.08.2013 r., II AKa 235/13

Przepis art. 182 k.p.k. ma na celu przede wszystkim ochronę **świadka**, który znajduje się w szczególnej sytuacji. Z jednej bowiem strony jest on zobowiązany do składania prawdziwych zeznań pod groźbą odpowiedzialności karnej za składanie zeznań nieprawdziwych, zaś z drugiej jest on w pewien sposób krepowany względami wynikającymi z powiązań rodzinnych.

Wyrok SA w Łodzi z 27.08.2015 r., II AKa 139/15

Pod pojęciem bliskiego stosunku osobistego należy rozumieć wprawdzie inny niż wynikający z więzów pokrewieństwa, powinowactwa czy małżeństwa stosunek określony w art. 182 k.p.k. (w zw. z art. 115 § 11 k.k.), jednakże musi to być również stosunek silnie łączący z oskarżonym osobę mającą być przesłuchaną w charakterze świadka

Zakazy określonych metod śledczych

1. Niektóre metody są wprost zakazane, a naruszenie zakazu pociąga za sobą zastosowanie swoistych sankcji procesowych:

- art. 171 § 7 k.p.k. → wyjaśnienia oraz oświadczenia złożone w warunkach wyłączających swobodę wypowiedzi lub uzyskane wbrew zakazom wymienionym w § 5 (przymus, groźba, hipnoza, środki techniczne kontrolujące nieświadome reakcje organizmu itp.) nie mogą stanowić dowodu
- art. 174 k.p.k. – dowodu z wyjaśnień oskarżonego lub zeznań świadka nie wolno zastępować treścią pism, zapisków lub notatek urzędowych.
- art. 168a – pozyskanie dowodu w związku z pełnieniem przez funkcjonariusza publicznego obowiązków służbowych, a także w wyniku: zabójstwa, umyślnego spowodowania uszczerbku na zdrowiu lub pozbawienia wolności.

2. Zachowanie rygorów formalnych podczas czynności dowodowych wskazanych w k.p.k.

- art. 208 k.p.k. – oględzin lub badań ciała, które mogą wywołać uczucie wstydu, powinna dokonać osoba tej samej płci, chyba, że łączą się z tym szczególne trudności; inne osoby odmiennej płci mogą być obecne tylko w razie konieczności

3. zakaz korzystania z materiału uzyskanego z podsłuchu przedprocesowego, czy procesowego w zakresie, w jakim wkroczone w jego toku poza, określone w postanowieniu sądu o jego zarządzeniu, granice podmiotowe lub przedmiotowe tego podsłuchu;

- W konsekwencji, dowody uzyskane w trakcie kontroli rozmów poza jej zakresem podmiotowym i przedmiotowym, określonym przez sąd, nie mogą być wykorzystane w procesie, a więc nie mogą stanowić dowodu, chyba, że uzyska się w trakcie kontroli zgodę następczą sądu

§ 5. Niedopuszczalne jest:

- 1) wpływanie na wypowiedzi osoby przesłuchiwanej za pomocą przymusu lub groźby bezprawnej,
- 2) stosowanie hipnozy albo środków chemicznych lub technicznych wpływających na procesy psychiczne osoby przesłuchiwanej albo mających na celu kontrolę nieświadomych reakcji jej organizmu w związku z przesłuchaniem.

§ 7. Wyjaśnienia, zeznania oraz oświadczenia złożone w warunkach wyłączających swobodę wypowiedzi lub uzyskane wbrew zakazom wymienionym w § 5 nie mogą stanowić dowodu.

- **swoboda wypowiedzi** – wszystkie trzy etapy procesu psychicznego prowadzącego do oświadczenia:
 1. procesy motywacyjne prowadzące do decyzji woli o przyszłym oświadczeniu dowodowym,
 2. podjęcie woli w przedmiocie oświadczenia dowodowego,
 3. składanie oświadczenia.

Zakazy określonych metod śledczych

Swobodę wypowiedzi wyłączają:

- przymus absolutny – wyłącza zdolność decyzji lub możliwości realizacji decyzji woli;
 - hipnoza, narkoanaliza itp.
 - zakaz przyjmowania oświadczeń od osoby nietrzeźwej, pod wpływem narkotyków i niektórych lekarstw ograniczających świadomość;
- przymus nieabsolutny
 - nacisk na psychikę, który może ale nie musi powodować wyłączenie swobody wypowiedzi;
 - *vis compulsiva* - posługiwanie się siłą fizyczną, stwarzanie uciążliwych warunków; tortury, nękanie
 - Swobodę wyłącza także groźba, nielegalna obietnica zmiany sytuacji aktualnie niekorzystnej pod warunkiem złożenia oświadczenia odpowiedniej treści;
- brak swobody wypowiedzi
 - muszą zaistnieć takie warunki, które powodują, że – formułując swą wypowiedź – przesłuchiwany ma na uwadze inne okoliczności towarzyszące przesłuchaniu, tak że wypowiedź ta nie jest wyrazem tylko jego woli, gdyż jest ona skrepowana poprzez owe okoliczności, albo znajduje się on w stanie, w którym nie może panować nad swoją wolą.

Zakaz dowodowy z art. 174

Wyrok SN z 19.04.2015 r., V KK 354/15

- Artykuł 174 k.p.k. **nie zabrania wykorzystania, obok wyjaśnień, notatek urzędowych sporządzonych z tzw. rozpytania osoby, która następnie została przesłuchana w charakterze np. oskarżonego.** Nie dochodzi wówczas do "zastąpienia" dowodu w rozumieniu art. 174 k.p.k. Analogicznie należy ocenić sytuację, w której za akceptacją osoby przesłuchiwanej następuje tzw. wklejenie treści takiej notatki do protokołu z jej wyjaśnień i tym samym po prostu uczynienie tej treści integralną częścią tych wyjaśnień. W takiej sytuacji bowiem zabieg tzw. wklejenia treści notatki ma charakter wyłącznie "techniczny".

Wyrok SA w Gdańsku z 24.11.2015 r., II AKa 272/15

- Pisemne oświadczenie oskarżonego przesłane do Sądu orzekającego może być uznane zarówno jako "informacja" o dowodzie, jak i wykorzystane nie "zamiast", lecz "obok" składanych przezeń wyjaśnień, co nie wchodzi w zakres zakazu, o jakim mowa w art. 174 k.p.k.
- Przeprowadzenie dowodu z tego oświadczenia staje się obowiązkiem Sądu orzekającego, gdy zawiera istotne okoliczności dla rozstrzygnięcia o winie współoskarżonych, w szczególności gdy potwierdza ich linię obrony.

Art. 168a a zakazy dowodowe w procesie karnym

- Dowodu nie można uznać za niedopuszczalny **wyłącznie na tej podstawie**, że został uzyskany z naruszeniem przepisów postępowania lub za pomocą czynu zabronionego, o którym mowa w art. 1 § 1 Kodeksu karnego, **chyba że** dowód został uzyskany **w związku z pełnieniem przez funkcjonariusza publicznego obowiązków służbowych, w wyniku: zabójstwa, umyślnego spowodowania uszczerbku na zdrowiu lub pozbawienia wolności.**

Eliminowanie z procesu karnego dowodu zebranego w sposób sprzeczny z ustawą

- Do przeczytania – artykuł prof. Skorupki „*Eliminowanie z procesu karnego dowodu zebranego w sposób sprzeczny z ustawą*”
- Dowody zebrane w sposób sprzeczny z ustawą są niekonstytucyjne. Na ich podstawie nie powinno się ustalać faktów ani podejmować decyzji procesowych.
- Nie mogą stanowić podstawy działania organów postępowania karnego i powinny być niezwłocznie usunięty.
- K.p.k. nie posługuje się pojęciem „wyeliminowania bądź usunięcia dowodu”.
 - Konsekwencje uzyskania wadliwego dowodu to np. stwierdzenia „nie mogą stanowić dowodu” (art. 171 § 7 k.p.k.), „nie stanowi dowodu” (art. 196 § 2 k.p.k.), „zniszczenie” (art. 238 § 3 k.p.k.), itp.

Eliminowanie z procesu karnego dowodu zebranego w sposób sprzeczny z ustawą

- Podstawa prawna → art. 51 ust. 4 Konstytucji
 - Sporne zagadnienie; niektórzy autorzy wskazują art. 45 ust. 1 Konstytucji i art. 6 EKPC
 - Por. A. Lach, *Dopuszczalność dowodów uzyskanych z naruszeniem prawa w postępowaniu karnym*, PiP 2014, nr 10
- Prof. Skorupka → tryb, w jakim należałoby eliminować dowody zebrane w sposób sprzeczny z ustawą powinien zostać wprowadzony już w postępowaniu przygotowawczym.
 - Legitymacja do złożenia stosownego wniosku powinna przysługiwać stronom postępowania przygotowawczego (por. art. 299 k.p.k.)
 - Jeżeli dowód został zebrany przez Policję lub inny nieprokuratorski organ → wniosek o jego usunięcie powinien być kierowany do prokuratora
 - Jeżeli dowód zostałby zebrany przez prokuratora → wniosek o jego usunięcie kierowany do sądu; a zażalenie na postanowienie tego sądu rozpoznawałby jego inny równorzędny skład (tzw. instancja pozioma)
- W postępowaniu głównym
 - Wniosek powinny móc zgłosić strony – w tym także oskarżyciel publiczny
 - Skierowany do sądu rozpoznającego sprawę; zażalenie na postanowienie tego sądu → na zasadach ogólnych, do sądu wyższej instancji